

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดทางวัฒนธรรมของนักศึกษามุสลิมในมหาวิทยาลัยภาคใต้*

FACTORS INFLUENCING THE CULTURAL INTELLIGENCE OF MUSLIM STUDENTS IN UNIVERSITIES IN SOUTHERN THAILAND

ศิวพร ถาวรวงศา, เชษฐา นกน้อย*

Siwaporn Thawornwongsa, Chetsada Noknoi*

คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา ประเทศไทย

Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin University, Songkhla, Thailand

*Corresponding author E-mail: chetsada@tsu.ac.th

*Tel: 089-211-7458

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวไทยมุสลิม และ 2) เสนอแนวทางการเรียนรู้ด้านธุรกิจข้ามวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับบริบทของนักศึกษาในพื้นที่ภาคใต้ โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน วิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลนักศึกษาชาวไทยมุสลิมระดับปริญญาตรีในสาขาวิชาด้านบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยภาคใต้ จำนวน 400 คน จากการสุ่มหลายขั้นตอน ใช้สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ส่วนวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาชาวไทยมุสลิมมีอัตลักษณ์ทางศาสนา การสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย ประสบการณ์ข้ามวัฒนธรรม การปรับตัวทางวัฒนธรรม และความฉลาดทางวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก โดยอัตลักษณ์ทางศาสนามีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.54) ขณะที่การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่า การปรับตัวทางวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อความฉลาดทางวัฒนธรรมมากที่สุด ($\beta = .32$) รองลงมา ได้แก่ การสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย ($\beta = .27$) ประสบการณ์ข้ามวัฒนธรรม ($\beta = .25$) และอัตลักษณ์ทางศาสนา ($\beta = .12$) โดยตัวแปรทั้งหมดสามารถอธิบายความแปรปรวนของความฉลาดทางวัฒนธรรมได้ร้อยละ 55.1 ($R^2 = .551$) ผลการวิจัยเชิงคุณภาพสังเคราะห์แนวทางการเรียนรู้ด้านธุรกิจข้ามวัฒนธรรม ได้แก่ การส่งเสริมการรักษาอัตลักษณ์ทางศาสนา การพัฒนาการปรับตัวในการเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนต่างวัฒนธรรม การเสริมสร้างทักษะการสื่อสารและการทำงานเป็นทีมในสภาพแวดล้อมพหุวัฒนธรรม การจัดการความท้าทายจากความไม่เข้าใจทางวัฒนธรรม และการเสริมบทบาทของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาความฉลาดทางวัฒนธรรม ข้อค้นพบสะท้อนว่า การพัฒนาความฉลาดทางวัฒนธรรมควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ ทั้งในระดับบุคคล ระดับการเรียนการสอน และระดับสถาบัน

คำสำคัญ: อัตลักษณ์ทางศาสนา, ประสบการณ์ข้ามวัฒนธรรม, ปรับตัวทางวัฒนธรรม, ความฉลาดทางวัฒนธรรม

Abstract

This study aimed to: 1) Investigate the factors influencing the cultural intelligence of Thai Muslim students, and 2) Propose guidelines for developing cross-cultural business learning that are appropriate for the context of students in Southern Thailand. A mixed-methods research design

was employed. The quantitative phase collected data from 400 Thai Muslim undergraduate students enrolled in business-related programs at universities in Southern Thailand using a multistage sampling technique. Data were analyzed using descriptive statistics and multiple regression analysis. The qualitative phase involved in-depth interviews with 10 key informants, and the data were analyzed using content analysis. The findings revealed that the students reported high levels of religious identity, university support, cross-cultural experience, cultural adaptation, and cultural intelligence, with religious identity showing the highest mean score ($\bar{x} = 4.47$, S.D. = 0.54). Multiple regression analysis indicated that cultural adaptation was the strongest predictor of cultural intelligence ($\beta = .32$), followed by university support ($\beta = .27$), cross-cultural experience ($\beta = .25$), and religious identity ($\beta = .12$). Together, these variables explained 55.1% of the variance in cultural intelligence ($R^2 = .551$). The qualitative findings identified five key approaches to enhancing cross-cultural business learning: 1) Promoting the preservation of religious identity, 2) Strengthening students' cultural adaptation through collaborative learning with peers from diverse cultural backgrounds, 3) Developing intercultural communication and teamwork skills, 4) Addressing challenges arising from cultural misunderstandings, and 5) Enhancing the role of universities in fostering cultural intelligence. The findings suggest that the development of cultural intelligence should be systematically promoted at the individual, instructional, and institutional levels to prepare graduates with cross-cultural business competencies for multicultural workplaces and the digital economy.

Keywords: Religious Identity, Cross-cultural Experiences, Cultural Adaptation, Cultural Intelligence

บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่การเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมมีความเข้มข้นมากขึ้น องค์กรธุรกิจต้องดำเนินงานภายใต้บริบทของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ส่งผลให้ความสามารถในการทำงานข้ามวัฒนธรรมกลายเป็นสมรรถนะสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะในสาขาบริหารธุรกิจ การจัดการ และสาขาที่เกี่ยวข้อง มีบทบาทในการผลิตบัณฑิตให้พร้อมทำงานในองค์กรระดับชาติและนานาชาติ (Hofstede, G., 1980); (Hofstede, G. et al., 2010) ขณะเดียวกัน แนวโน้มตลาดแรงงานยังสะท้อนว่า ความสามารถในการปรับตัว การทำงานร่วมกับบุคคลต่างวัฒนธรรม ภาวะผู้นำในทีมพหุวัฒนธรรม และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เป็นสมรรถนะที่องค์กรธุรกิจให้ความสำคัญในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล (World Economic Forum, 2023) ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีทั้งสมรรถนะทางธุรกิจ (Business Competence) และความสามารถในการทำงานในบริบทพหุวัฒนธรรม เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันในตลาดแรงงาน

ในบริบทของประเทศไทย โดยเฉพาะพื้นที่ภาคใต้ซึ่งเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม นักศึกษาชาวไทยมุสลิมในสาขาวิชาด้านบริหารธุรกิจ การจัดการ บัญชี การตลาด และคอมพิวเตอร์ธุรกิจ เป็นกำลังสำคัญของตลาดแรงงานในอนาคต เนื่องจากต้องทำงานร่วมกับบุคลากรจากหลากหลายเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม ระหว่างการศึกษา นักศึกษากลุ่มนี้ต้องเผชิญกับความแตกต่างด้านศาสนา ภาษา และวิถีชีวิต ซึ่งส่งผลต่อการปรับตัว การสื่อสาร และการทำงานเป็นทีม (Yusof, N. & Rahim, F. A., 2019) ในมุมมองของการบริหารธุรกิจ อัตลักษณ์ทางศาสนา มิได้เป็นเพียงความเชื่อส่วนบุคคล แต่เป็นรากฐานของค่านิยม จริยธรรม และการตัดสินใจในการทำงาน ซึ่งช่วยหล่อหลอมความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความน่าเชื่อถือ และความไว้วางใจ ตลอดจนส่งเสริมการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม การบริหารความหลากหลาย เป็นองค์ประกอบสำคัญของสมรรถนะทางธุรกิจในองค์กรยุคโลกาภิวัตน์

การพัฒนาสมรรถนะดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยการปรับตัวทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้และปรับตัวเพื่อดำรงชีวิตและทำงานในสภาพแวดล้อมที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม จนนำไปสู่การพัฒนาความฉลาดทางวัฒนธรรม หรือความสามารถในการเข้าใจ ปรับตัว และแสดงพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสมเมื่อปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่างวัฒนธรรม ความฉลาดทางวัฒนธรรมได้รับการยอมรับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน การทำงานเป็นทีม และความสำเร็จในองค์กรระดับนานาชาติ นอกจากนี้ การเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจดิจิทัลยังทำให้การเรียนรู้และการทำงานข้ามวัฒนธรรมเกิดขึ้นผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์มากขึ้น ส่งผลให้ประสบการณ์ดิจิทัลข้ามวัฒนธรรม กลายเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาความฉลาดทางวัฒนธรรมและความพร้อมในการทำงานในองค์กรยุคดิจิทัล

แม้ว่างานวิจัยที่ผ่านมาได้ศึกษาความฉลาดทางวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง แต่ส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นผลลัพธ์ด้านการปรับตัวทางสังคมในกลุ่มนักศึกษาทั่วไป ขณะที่งานวิจัยเกี่ยวกับนักศึกษาชาวไทยมุสลิมในสาขาวิชาด้านบริหารธุรกิจและการจัดการยังมีจำนวนจำกัด และยังขาดการบูรณาการอัตลักษณ์ทางศาสนา การสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย ประสบการณ์ข้ามวัฒนธรรม และประสบการณ์ดิจิทัลข้ามวัฒนธรรม เพื่ออธิบายกลไกการพัฒนาความฉลาดทางวัฒนธรรมที่นำไปสู่สมรรถนะทางธุรกิจและความพร้อมในการทำงานในองค์กรระดับนานาชาติ ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งพัฒนาแบบจำลองที่อธิบายความสัมพันธ์ของปัจจัยดังกล่าว เพื่อเติมเต็มช่องว่างขององค์ความรู้และใช้เป็นแนวทางในการออกแบบหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยพัฒนาบัณฑิตด้านบริหารธุรกิจให้สามารถทำงานในสังคมพหุวัฒนธรรมและเศรษฐกิจดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวไทยมุสลิม
2. เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาการเรียนรู้ด้านธุรกิจข้ามวัฒนธรรม ที่สอดคล้องกับบริบทของนักศึกษาในพื้นที่ภาคใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชนในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย โดยอ้างอิงข้อมูลจำนวนนักศึกษาจากกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ปีการศึกษา 2568 พบว่า มีนักศึกษารวมทั้งสิ้น 110,200 คน (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2568)

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย โดยอ้างอิงจากข้อมูลสถิตินักศึกษาปัจจุบัน ปีการศึกษา 2568 พบว่า มีจำนวนนักศึกษารวมทั้งสิ้น 110,200 คน (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2568)

กลุ่มตัวอย่าง

ขนาดกลุ่มตัวอย่างกำหนดโดยใช้สูตรของ (Yamane, T., 1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .05 ซึ่งเหมาะสำหรับการกำหนดขนาดตัวอย่างของประชากรขนาดใหญ่ ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำ 399 คน ผู้วิจัยจึงกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจริงเป็น 400 คน เพื่อเพิ่มความครบถ้วนของข้อมูลและลดผลกระทบจากแบบสอบถามที่อาจไม่สมบูรณ์ การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้ การสุ่มหลายขั้นตอน (Multistage Sampling) เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างเป็นตัวแทนของนักศึกษาชาวไทยมุสลิมในมหาวิทยาลัยภาคใต้มากที่สุด โดยมีขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 การแบ่งชั้นประชากร (Stratified Sampling) ผู้วิจัยแบ่งประชากรตามมหาวิทยาลัยที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ภาคใต้

ทั้งมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน ขั้นที่ 2 การกำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง (Proportionate Allocation) กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างของแต่ละมหาวิทยาลัยตามสัดส่วนของจำนวนนักศึกษา เพื่อให้การกระจายตัวของข้อมูลสะท้อนโครงสร้างประชากรที่แท้จริง ขั้นที่ 3 การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย (Purposive Selection) ภายในแต่ละมหาวิทยาลัย ผู้วิจัยคัดเลือกเฉพาะนักศึกษาที่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์การวิจัย ได้แก่ 1) เป็นนักศึกษาชาวไทยมุสลิม 2) กำลังศึกษาในสาขาวิชาด้านบริหารธุรกิจ การจัดการ บัญชี การตลาด คอมพิวเตอร์ธุรกิจ หรือสาขาที่เกี่ยวข้อง และ 3) มีประสบการณ์ในการเรียนหรือการใช้ชีวิตร่วมกับบุคคลต่างวัฒนธรรม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวไทยมุสลิม ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจข้ามวัฒนธรรม อุดมการณ์ทางศาสนา การสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย ประสบการณ์ข้ามวัฒนธรรม การปรับตัวทางวัฒนธรรม และความฉลาดทางวัฒนธรรม แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 6 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 11 ข้อ ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางศาสนา จำนวน 3 ข้อ ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย จำนวน 3 ข้อ ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับประสบการณ์ข้ามวัฒนธรรม จำนวน 3 ข้อ ตอนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับการปรับตัวทางวัฒนธรรม จำนวน 4 ข้อ และตอนที่ 6 แบบสอบถามเกี่ยวกับความฉลาดทางวัฒนธรรม จำนวน 4 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด ถึง 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ

1. ศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการของตัวแปรแต่ละตัว จากนั้นผู้วิจัยได้สร้างข้อคำถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัยและกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ โดยคำนึงถึงความชัดเจนของภาษา ความเหมาะสมกับบริบทของนักศึกษาชาวไทยมุสลิม และความสอดคล้องกับการศึกษาธุรกิจข้ามวัฒนธรรม

2. หลังจากสร้างแบบสอบถามฉบับร่างแล้ว ผู้วิจัยนำเครื่องมือไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยได้กำหนดเกณฑ์การยอมรับที่ค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป (Rovinelli, R. J. and Hambleton, R.K., 1977) ผลการตรวจสอบ พบว่า ข้อคำถามทั้งหมดมีค่า IOC มากกว่า 0.6 แสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาในระดับที่ยอมรับได้

3. ภายหลังการปรับปรุงแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มนักศึกษาที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง แต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวนประมาณ 30 คน เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ผลการวิเคราะห์ พบว่าตัวแปรด้านอัตลักษณ์ทางศาสนา มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.828 ตัวแปรด้านการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.804 ตัวแปรด้านประสบการณ์ข้ามวัฒนธรรม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.802 ตัวแปรการปรับตัวทางวัฒนธรรม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.813 และตัวแปรด้านความฉลาดทางวัฒนธรรม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.817 แสดงให้เห็นว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ จึงสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้ เนื่องจากมีค่าที่กำหนดไว้น้อยกว่า 0.70 (Nunnally, J. C., 1978)

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

1. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ โดยใช้วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้วิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางศาสนา การสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย ประสบการณ์ข้ามวัฒนธรรม การปรับตัวทางวัฒนธรรม และความฉลาดทางวัฒนธรรม

2. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงอนุมาน ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความฉลาดทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวไทยมุสลิม โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 10 คน โดยเลือกใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้ 1) เป็นนักศึกษาชาวไทยมุสลิมที่กำลังศึกษาในสาขาวิชาด้านบริหารธุรกิจ การจัดการ บัญชี การตลาด คอมพิวเตอร์ธุรกิจ หรือสาขาที่เกี่ยวข้องในมหาวิทยาลัยภาคใต้ 2) มีประสบการณ์ในการเรียน การทำกิจกรรม หรือการทำงานร่วมกับเพื่อนต่างศาสนาและต่างวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง 3) สามารถถ่ายทอดประสบการณ์และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับตัวทางวัฒนธรรม ความฉลาดทางวัฒนธรรม และการเตรียมความพร้อมสู่การทำงานในองค์กรพหุวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน 4) สัมผัสใจเข้าร่วมการวิจัยและให้ข้อมูลอย่างครบถ้วน ทั้งนี้ จำนวนผู้ให้ข้อมูลกำหนดตามหลักความอิ่มตัวของข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลรายหลังไม่ได้นำเสนอประเด็นใหม่ที่แตกต่างจากข้อมูลเดิม ซึ่งเป็นแนวทางที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Guest, G. et al., 2006)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ เพื่อใช้ศึกษาประสบการณ์และมุมมองของนักศึกษาชาวไทยมุสลิมเกี่ยวกับการปรับตัวทางวัฒนธรรมและความฉลาดทางวัฒนธรรม โดยกำหนดประเด็นคำถามให้ครอบคลุมการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัย การรักษาอัตลักษณ์ทางศาสนา การสื่อสารกับเพื่อนต่างวัฒนธรรม การทำงานร่วมกัน ความท้าทายจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม การสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย ตลอดจนแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ด้านธุรกิจข้ามวัฒนธรรม

การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ

1. ผู้วิจัยศึกษาทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางวัฒนธรรม ความฉลาดทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์ทางศาสนา และการเรียนรู้ด้านธุรกิจข้ามวัฒนธรรม เพื่อนำมาใช้กำหนดกรอบคำถามการสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัย

2. ผู้วิจัยจัดทำแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยกำหนดคำถามหลักและคำถามย่อย (Probing Questions) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถอธิบายประสบการณ์ ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะได้อย่างอิสระ

3. ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ฉบับร่างเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญชุดเดียวกับที่ตรวจสอบแบบสอบถามเชิงปริมาณ เพื่อประเมินความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (Index of Item-Objective Congruence: IOC) กำหนดเกณฑ์ยอมรับที่ค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป (Rovinelli, R. J. and Hambleton, R.K., 1977) ผลการประเมิน พบว่า ข้อคำถามทุกข้อมีค่า IOC มากกว่า 0.50 จึงถือว่ามีความเหมาะสมสำหรับการเก็บข้อมูล

4. ภายหลังการประเมิน ผู้วิจัยได้ปรับปรุงถ้อยคำของคำถามให้มีความชัดเจน เหมาะสมกับบริบททางศาสนาและวัฒนธรรม ไม่ชี้นำคำตอบ และครอบคลุมประเด็นที่ต้องการศึกษา จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองสัมภาษณ์ (Pilot Interview) กับนักศึกษาชาวไทยมุสลิมที่มีคุณลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 2 คน เพื่อตรวจสอบความเข้าใจของคำถาม ความต่อเนื่องของประเด็น และระยะเวลาในการสัมภาษณ์ ก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยเริ่มจากการถอดเทปการสัมภาษณ์อย่างละเอียด จากนั้นอ่านข้อมูลซ้ำหลายรอบเพื่อทำความเข้าใจภาพรวมของข้อมูล ผู้วิจัยทำการกำหนดรหัสข้อมูล จัดกลุ่มรหัสที่มีความหมายใกล้เคียงกัน และสังเคราะห์เป็นประเด็นหลักที่สะท้อนประสบการณ์การปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษา ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพจะถูกนำมาใช้สนับสนุนและอธิบายผลการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้การอภิปรายผลมีความลึกซึ้งและสะท้อนบริบทจริงของนักศึกษาชาวไทยมุสลิมในมหาวิทยาลัยภาคใต้มากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวไทยมุสลิม

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาชาวไทยมุสลิม จำนวน 400 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 260 คน คิดเป็นร้อยละ 65 เพศชาย จำนวน 140 คน คิดเป็นร้อยละ 35 โดยมีอายุอยู่ในช่วง 18 - 21 ปีทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100 และกำลังศึกษาในระดับปริญญาตรีในด้านชั้นปี พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในชั้นปีที่ 2 จำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 31.75 รองลงมา คือ ชั้นปีที่ 3 จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 28.25 ชั้นปีที่ 4 จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 23.25 และชั้นปีที่ 1 จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 16.75 สำหรับภูมิลำเนา พบว่า ส่วนใหญ่มาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 233 คน คิดเป็นร้อยละ 58.25 รองลงมา คือ ภาคใต้ตอนบน จำนวน 167 คน คิดเป็นร้อยละ 41.75 ในด้านภาษา พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทยร่วมกับภาษามลายูถิ่นในชีวิตประจำวัน จำนวน 227 คน คิดเป็นร้อยละ 56.75 รองลงมา คือ ใช้ภาษาไทยเพียงอย่างเดียว จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 33.25 และภาษาอื่น ๆ จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00 ในด้านประสบการณ์ข้ามวัฒนธรรม พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนต่างวัฒนธรรมในระดับสูง จำนวน 207 คน คิดเป็นร้อยละ 51.75 รองลงมา คือ ระดับปานกลาง จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 33.25 และระดับต่ำ จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 15.00 นอกจากนี้ การเข้าร่วมกิจกรรมพหุวัฒนธรรมในมหาวิทยาลัย พบว่า ส่วนใหญ่เข้าร่วม 1 - 2 ครั้ง จำนวน 193 คน คิดเป็นร้อยละ 48.25 รองลงมา คือ 3 ครั้งขึ้นไป จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 33.25 และไม่เคยเข้าร่วม จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 18.50 ในด้านประสบการณ์การเดินทางหรือแลกเปลี่ยน พบว่าส่วนใหญ่ไม่เคยมีประสบการณ์ จำนวน 300 คน คิดเป็นร้อยละ 75.00 รองลงมา คือ เคยเดินทางภายในประเทศ จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 อย่างไรก็ตาม นักศึกษาส่วนใหญ่มีการเปิดรับสื่อและวัฒนธรรมต่างประเทศในระดับปานกลางถึงสูง โดยระดับสูง มีจำนวน 183 คน คิดเป็นร้อยละ 45.75 และระดับปานกลาง จำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 37.50 ขณะที่ระดับต่ำ มีจำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 16.75 ด้านความสามารถทางภาษาอื่นนอกเหนือจากภาษาไทย พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 193 คน คิดเป็นร้อยละ 48.25 รองลงมา คือ ระดับดี จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 26.75 และระดับพื้นฐาน จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 สุดท้ายในด้านที่พักอาศัย พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในหอพักหรือนอกครอบครัว จำนวน 273 คน คิดเป็นร้อยละ 68.25 และอยู่กับครอบครัว จำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 31.75 โดยภาพรวมข้อมูลทั่วไปดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่านักศึกษาชาวไทยมุสลิมระดับปริญญาตรีในช่วงอายุ 18 - 21 ปี มีบริบททางสังคมและประสบการณ์ที่เอื้อต่อการพัฒนาความฉลาดทางวัฒนธรรมในระดับที่ดี

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวไทยมุสลิม

ตัวแปร	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
อัตลักษณ์ทางศาสนา	4.47	0.54	มาก
1. การยึดมั่นในหลักศาสนา	4.45	0.46	มาก
2. การปฏิบัติตามวิถีอิสลาม	4.46	0.60	มาก
3. ความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์มุสลิม	4.49	0.57	มาก

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวไทยมุสลิม (ต่อ)

ตัวแปร	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
การสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย	4.27	0.61	มาก
1. สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความหลากหลาย	4.32	0.58	มาก
2. การจัดการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก	4.23	0.65	มาก
3. การส่งเสริมกิจกรรมข้ามวัฒนธรรม	4.27	0.59	มาก
ประสบการณ์ข้ามวัฒนธรรม	4.26	0.47	มาก
1. การเรียนการทำงานร่วมกับเพื่อนต่างวัฒนธรรม	4.35	0.37	มาก
2. การเข้าร่วมกิจกรรมข้ามวัฒนธรรม	4.37	0.48	มาก
3. การเดินทางหรือการพบปะผู้คนต่างวัฒนธรรม	4.05	0.55	มาก
การปรับตัวทางวัฒนธรรม	4.17	0.52	มาก
1. การยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม	4.12	0.61	มาก
2. การปรับพฤติกรรมและการสื่อสาร	4.22	0.46	มาก
3. การสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น	4.30	0.54	มาก
4. การจัดการความไม่เข้าใจทางวัฒนธรรม	4.05	0.48	มาก
ความฉลาดทางวัฒนธรรม	4.12	0.54	มาก
1. สะท้อนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่แตกต่าง	4.18	0.52	มาก
2. สะท้อนการตระหนักรู้และการคิดวิเคราะห์ในการปฏิสัมพันธ์ข้ามวัฒนธรรม	4.12	0.54	มาก
3. สะท้อนความสนใจและความตั้งใจในการเรียนรู้วัฒนธรรมอื่น	4.10	0.55	มาก
4. สะท้อนความสามารถในการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมในบริบทข้ามวัฒนธรรม	4.08	0.56	มาก
รวมทั้งหมด	4.26	0.54	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาพรวมของตัวแปรทั้งหมดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.54) สะท้อนให้เห็นว่านักศึกษาชาวไทยมุสลิมในมหาวิทยาลัยภาคใต้มีระดับอัตลักษณ์ทางศาสนา การได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย ประสบการณ์ข้ามวัฒนธรรม การปรับตัวทางวัฒนธรรม และความฉลาดทางวัฒนธรรมอยู่ในเกณฑ์ที่ดี

โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านอัตลักษณ์ทางศาสนา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.54) รองลงมา คือ ด้านการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.61) อยู่ในระดับมาก ด้านประสบการณ์ข้ามวัฒนธรรม ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.47) อยู่ในระดับมาก ด้านปรับตัวทางวัฒนธรรม ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.52) อยู่ในระดับมาก และด้านความฉลาดทางวัฒนธรรม ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.54) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ โดยสรุปผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่านักศึกษาชาวไทยมุสลิมสามารถรักษอัตลักษณ์ทางศาสนาควบคู่กับการเปิดรับและปรับตัวต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างสมดุล ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาความฉลาดทางวัฒนธรรมและการเตรียมความพร้อมสู่การดำรงชีวิตและการทำงานในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์สถิติถดถอยแบบพหุคูณ

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์สถิติถดถอยแบบพหุคูณ

ตัวแปร	การวิเคราะห์ผลทางสถิติ						
	b	Std.Error	BETA	t	p	Tolerance	VIF
ค่าคงที่	0.49	0.21	-	2.29	.023	-	-
อัตลักษณ์ทางศาสนา	0.20	0.06	.120	3.41	.001**	.71	1.40
การสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย	0.24	0.06	.27	3.89	.000**	.63	1.58
ประสบการณ์ข้ามวัฒนธรรม	0.29	0.07	.25	4.07	.000**	.66	1.52
การปรับตัวทางวัฒนธรรม	0.33	0.07	.32	4.91	.000**	.60	1.66

R = .74, R² = .551, Adj.R² = .546, SEE = 0.38

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 แสดงผลการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระโดยใช้ค่า Tolerance และ Variance Inflation Factor (VIF) พบว่า ค่า Tolerance ของตัวแปรอิสระทั้งหมดอยู่ในช่วง 0.60 - 0.71 ซึ่งมากกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนดไว้ที่ 0.10 และค่า VIF อยู่ในช่วง 1.40 - 1.66 ซึ่งต่ำกว่าที่กำหนดไว้ที่ 5 แสดงให้เห็นว่า ไม่ก่อให้เกิดภาวะพหุร่วมเชิงเส้น (Multicollinearity) ต่อการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณระหว่างตัวแปรอิสระ ดังนั้น ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณได้อย่างเหมาะสม และไม่ส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของโมเดลการพยากรณ์

ผลการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ พบว่า โมเดลมีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและความฉลาดทางวัฒนธรรมในระดับสูง ($R = .74$) และสามารถอธิบายความแปรปรวนของความฉลาดทางวัฒนธรรมได้ร้อยละ 55 ($R^2 = .551$) โดยเมื่อปรับค่าตามจำนวนตัวแปรและขนาดกลุ่มตัวอย่างแล้ว พบว่า ค่า Adjusted R^2 เท่ากับ .546 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโมเดลมีความเหมาะสมและมีความเสถียรในการพยากรณ์ สำหรับค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการประมาณค่า (Standard Error of Estimate: SEE) เท่ากับประมาณ 0.38 แสดงให้เห็นว่าค่าที่พยากรณ์จากโมเดลมีความคลาดเคลื่อนในระดับต่ำ และมีความแม่นยำในการทำนายอยู่ในระดับที่ยอมรับได้

ตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ การปรับตัวทางวัฒนธรรม สะท้อนให้เห็นว่า ความสามารถในการปรับตัวในบริบทพหุวัฒนธรรมเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาความฉลาดทางวัฒนธรรมของนักศึกษา ซึ่งได้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดที่ระบุว่า การปรับตัวเป็นตัวแปรส่งผ่าน ขณะเดียวกันการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยและประสบการณ์ข้ามวัฒนธรรมก็มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความสามารถดังกล่าว ผ่านการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และโอกาสในการปฏิสัมพันธ์ข้ามวัฒนธรรม ส่วนอัตลักษณ์ทางศาสนา แม้มีอิทธิพลในระดับน้อยกว่า แต่ยังคงมีบทบาทสำคัญในการสร้างฐานทางจิตวิทยาและตัวตนของนักศึกษา ซึ่งช่วยสนับสนุนการปรับตัวและการเรียนรู้ในบริบทพหุวัฒนธรรม

แนวทางพัฒนาการเรียนรู้ด้านธุรกิจข้ามวัฒนธรรม ที่สอดคล้องกับบริบทของนักศึกษาในพื้นที่ภาคใต้

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ สามารถสังเคราะห์แนวทางในการพัฒนาการเรียนรู้ด้านธุรกิจข้ามวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับบริบทของนักศึกษาในพื้นที่ภาคใต้ได้ 5 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. การส่งเสริมการรักษาอัตลักษณ์ทางศาสนาในบริบทมหาวิทยาลัย ผลการสัมภาษณ์ พบว่า นักศึกษาชาวไทยมุสลิมให้ความสำคัญกับการรักษาอัตลักษณ์ทางศาสนา เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตและการเรียนในมหาวิทยาลัย โดยผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่า การมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติศาสนกิจช่วยให้สามารถเรียนได้อย่างมั่นใจและปรับตัวได้ดี ยกตัวอย่าง “มหาวิทยาลัยมีห้องละหมาดและอาหารฮาลาลทำให้รู้สึกที่เราไม่ต้องกังวลเรื่องการใช้ชีวิต สามารถตั้งใจเรียนได้เต็มที่” สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลอีกคนที่กล่าวว่า “อาจารย์เข้าใจช่วงเวลาละหมาดและกิจกรรมทางศาสนา ทำให้รู้สึกมหาวิทยาลัยเคารพในความแตกต่างของเรา” จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนว่า การสนับสนุนด้านศาสนาไม่เพียงช่วยรักษาอัตลักษณ์ของนักศึกษา แต่ยังช่วยเสริมสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัย ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาความฉลาดทางวัฒนธรรมและสมรรถนะทางธุรกิจในระยะยาว

2. การพัฒนาการปรับตัวในการเรียนร่วมกับเพื่อนต่างวัฒนธรรม ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า นักศึกษาชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการเรียนและทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนต่างศาสนาและต่างวัฒนธรรม ส่งผลให้สามารถปรับตัวในการอยู่ร่วมกันได้ในระดับที่ดี โดยผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่าการเปิดใจเรียนรู้ การเคารพความแตกต่าง และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน ช่วยลดความเข้าใจผิดและส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ยกตัวอย่าง “เมื่อได้ทำงานกลุ่มกับเพื่อนต่างศาสนา เราได้เรียนรู้วิถีคิดและการทำงานที่แตกต่างกัน ทำให้เข้าใจกันมากขึ้นและสามารถแบ่งหน้าที่กันได้ดี” ผู้ให้ข้อมูลอีกคนกล่าวว่า “ตอนแรกก็รู้สึกกังวลว่าจะสื่อสารกันยาก แต่พอได้ทำกิจกรรมร่วมกันบ่อย ๆ ก็เริ่มเข้าใจวิถีชีวิตและเคารพความแตกต่างของกันและกันมากขึ้น”

3. การเสริมสร้างทักษะการสื่อสารและการทำงานกลุ่มในสภาพแวดล้อมพหุวัฒนธรรม ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า การสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการทำงานร่วมกันในสภาพแวดล้อมพหุวัฒนธรรม โดยผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่า ความเข้าใจในความแตกต่างด้านภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วยลดความเข้าใจผิดและทำให้การทำงานกลุ่มเป็นไปอย่างราบรื่น ทั้งยังส่งเสริมการยอมรับความคิดเห็นที่หลากหลายและการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี ยกตัวอย่าง “เวลาทำงานกลุ่มกับเพื่อนต่างศาสนา สิ่งสำคัญที่สุด คือ การรับฟังกัน ถ้าเปิดใจและอธิบายเหตุผลอย่างสุภาพ ก็สามารถทำงานร่วมกันได้ดี” ผู้ให้ข้อมูลอีกคนกล่าวว่า “บางครั้งเรามีวิธีคิดไม่เหมือนกัน แต่เมื่อทุกคนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเคารพกัน ก็ทำให้หาทางออกร่วมกันได้ และงานก็ออกมาดีขึ้น”

4. การจัดการความท้าทายจากความไม่เข้าใจทางวัฒนธรรม ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า แม้นักศึกษาชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่สามารถปรับตัวและทำงานร่วมกับเพื่อนต่างศาสนาได้เป็นอย่างดี แต่ไม่เข้าใจในความแตกต่างด้านศาสนา วัฒนธรรม วิถีชีวิตยังคงเป็นอุปสรรคที่อาจนำไปสู่ความเข้าใจคลาดเคลื่อนในการสื่อสาร การทำงานกลุ่มและการใช้ชีวิตร่วมกัน โดยผู้ให้ข้อมูลเห็นว่า ปัญหาส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดจากการเลือกปฏิบัติ แต่เกิดจากการขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมของกันและกัน ยกตัวอย่าง “บางครั้งเพื่อนไม่เข้าใจว่าทำไมเราต้องไปละหมาดหรือไม่สามารถรับประทานอาหารบางอย่างได้ แต่เมื่อได้อธิบาย ทุกคนก็เข้าใจและให้ความร่วมมือมากขึ้น” ผู้ให้ข้อมูลอีกคนกล่าวว่า “สิ่งที่ทำให้เกิดปัญหาไม่ใช่เรื่องศาสนา แต่เป็นเพราะเราไม่เคยเรียนรู้วิถีชีวิตของกันและกัน ถ้ามีโอกาสได้พูดคุยหรือทำกิจกรรมร่วมกันก็จะเข้าใจกันมากขึ้น”

5. การเสริมบทบาทของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาความฉลาดทางวัฒนธรรม ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นพ้องกันว่ามหาวิทยาลัยมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาความฉลาดทางวัฒนธรรมของนักศึกษา ทั้งในด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกัน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและการออกแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกับผู้ที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่าการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยช่วยเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และจึงทำให้สามารถปรับตัวเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การทำงานในสังคมพหุวัฒนธรรมได้ดียิ่งขึ้น ยกตัวอย่าง “มหาวิทยาลัยควรมีกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาต่างศาสนาได้ทำงานหรือแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน เพราะทำให้เราเข้าใจวัฒนธรรมของกันและกันมากขึ้น” ผู้ให้ข้อมูลอีกคนกล่าวว่า “อยากให้มีรายวิชาหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับการทำงานในองค์กรที่มีคนหลายวัฒนธรรม เพราะเมื่อจบไปทำงานจริง เราต้องเจอสภาพแวดล้อมแบบนี้แน่นอน”

อภิปรายผล

การอภิปรายผลวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวไทยมุสลิม ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาชาวไทยมุสลิมในมหาวิทยาลัยภาคใต้มีระดับอัตลักษณ์ทางศาสนา การสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย ประสบการณ์ข้ามวัฒนธรรม การปรับตัวทางวัฒนธรรม และความฉลาดทางวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก โดยอัตลักษณ์ทางศาสนามีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด สะท้อนว่านักศึกษายังคงรักษาอัตลักษณ์และคุณค่าทางศาสนาไว้ได้อย่างมั่นคงแม้อยู่ในบริบทพหุวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Berry, J. W. ที่อธิบายว่าการรักษาอัตลักษณ์เดิมควบคู่กับการเปิดรับวัฒนธรรมใหม่ในรูปแบบการผสมผสาน เป็นแนวทางการปรับตัวที่เหมาะสมที่สุดในสังคมพหุวัฒนธรรม (Berry, J. W., 1997) รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phinney, J. S. et al. และ Schwartz, S. J. et al. ที่พบว่าการคงอยู่ของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและศาสนาช่วยเสริมสร้างความเป็นอยู่ที่ดีและการปรับตัวของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม แม้อัตลักษณ์ทางศาสนาจะมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด แต่ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ กลับพบว่า เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดทางวัฒนธรรมต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับปัจจัยอื่น ข้อค้นพบนี้สะท้อนว่า อัตลักษณ์ทางศาสนาเป็นปัจจัยพื้นฐานที่หล่อหลอมค่านิยม จริยธรรม และความตระหนักรู้ในตนเอง มากกว่าจะส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่างวัฒนธรรม ในทางตรงกันข้าม

การปรับตัวทางวัฒนธรรม การสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย และประสบการณ์ข้ามวัฒนธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยเชิงประสบการณ์และสภาพแวดล้อม กลับมีอิทธิพลต่อความฉลาดทางวัฒนธรรมมากกว่า เนื่องจากเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ฝึกการสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการแก้ไขปัญหาในบริบทที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Phinney, J. S. et al., 2021); (Schwartz, S. J. et al., 2022) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Earley, P. C. & Ang, S. และ Kim, Y. Y. ที่อธิบายว่าความฉลาดทางวัฒนธรรมเป็นสมรรถนะที่พัฒนาได้ผ่านการเรียนรู้และการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ ยังพบว่า การปรับตัวทางวัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดทางวัฒนธรรมมากที่สุด รองลงมา คือ การสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย และประสบการณ์ข้ามวัฒนธรรม แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาความฉลาดทางวัฒนธรรมไม่ได้เกิดจากคุณลักษณะส่วนบุคคลเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการมีประสบการณ์ข้ามวัฒนธรรม (Earley, P. C. & Ang, S., 2021); (Kim, Y. Y., 2001) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ott, D. L. & Michailova, S., และ Fang, F. et al. ที่ยืนยันว่าการสนับสนุนจากสถาบันการศึกษาและการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่างวัฒนธรรมช่วยส่งเสริมการพัฒนาความฉลาดทางวัฒนธรรมและสมรรถนะการทำงานในองค์กรพหุวัฒนธรรม (Ott, D. L. & Michailova, S., 2018); (Fang, F. et al., 2023)

การอภิปรายผลวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แนวทางพัฒนาการเรียนรู้ด้านธุรกิจข้ามวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับบริบทของนักศึกษาในพื้นที่ภาคใต้ สามารถสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ด้านธุรกิจข้ามวัฒนธรรมได้ 5 ประเด็น ได้แก่ 1) การส่งเสริมการรักษาอัตลักษณ์ทางศาสนา 2) การพัฒนาการปรับตัวในการเรียนร่วมกับเพื่อนต่างวัฒนธรรม 3) การเสริมสร้างทักษะการสื่อสารและการทำงานเป็นทีมในสภาพแวดล้อมพหุวัฒนธรรม 4) การจัดการความท้าทายจากความไม่เข้าใจทางวัฒนธรรม และ 5) การเสริมบทบาทของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาความฉลาดทางวัฒนธรรม ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนว่า การพัฒนาความฉลาดทางวัฒนธรรมควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ ทั้งในระดับบุคคล ระดับการเรียนการสอน และระดับสถาบัน โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเชิงรุก เช่น การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน การทำงานกลุ่มข้ามวัฒนธรรม และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับบุคคลต่างศาสนาและต่างวัฒนธรรม ซึ่งช่วยให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริง พัฒนาทักษะการสื่อสาร การยอมรับความแตกต่าง การบริหารความหลากหลาย และการแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และงานวิจัยของ Morin, A. J. S. et al. และ Teixeira, A. A. C. & Klein, M. ที่ชี้ว่าการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงสามารถพัฒนาความฉลาดทางวัฒนธรรมและสมรรถนะในการทำงานร่วมกับบุคคลต่างวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนบทบาทสำคัญของมหาวิทยาลัยในการออกแบบหลักสูตรและระบบสนับสนุนที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะธุรกิจข้ามวัฒนธรรม เช่น การบูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรม การเจรจาธุรกิจระหว่างวัฒนธรรม และการบริหารทีมงานพหุวัฒนธรรม รวมถึงการส่งเสริมกิจกรรมเสริมหลักสูตรและประสบการณ์ดิจิทัลข้ามวัฒนธรรม เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาสามารถปฏิบัติงานในองค์กรที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล (Morin, A. J. S. et al., 2024)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดทางวัฒนธรรมของนักศึกษามุสลิมในมหาวิทยาลัยภาคใต้” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดทางวัฒนธรรม และเสนอแนวทางการเรียนรู้ด้านธุรกิจข้ามวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวไทยมุสลิม ในพื้นที่ภาคใต้ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน สำหรับผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า นักศึกษาชาวไทยมุสลิมมีระดับอัตลักษณ์ทางศาสนา การสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย ประสบการณ์

ข้ามวัฒนธรรม การปรับตัวทางวัฒนธรรม และความฉลาดทางวัฒนธรรมอยู่ในระดับมากทุกด้าน สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของนักศึกษาในการดำรงชีวิตและเรียนรู้ในบริบทพหุวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม และผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 4 ตัว ได้แก่ อัตลักษณ์ทางศาสนา การสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย ประสบการณ์ข้ามวัฒนธรรม และการปรับตัวทางวัฒนธรรม มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความฉลาดทางวัฒนธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของความฉลาดทางวัฒนธรรมได้ร้อยละ 55.1 แสดงให้เห็นถึงความเหมาะสมของโมเดลในการอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าว ทั้งนี้ ตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุด คือ การปรับตัวทางวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ความสามารถในการปรับตัวในบริบทที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาความฉลาดทางวัฒนธรรม รองลงมา คือ การสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยและประสบการณ์ข้ามวัฒนธรรม ซึ่งมีบทบาทในการสร้างสภาพแวดล้อมและโอกาสในการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ขณะที่อัตลักษณ์ทางศาสนาแม้มีอิทธิพลในระดับต่ำกว่า แต่ยังคงมีบทบาทสำคัญในฐานะพื้นฐานทางจิตวิทยาที่ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงของตัวตนสำหรับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่างวัฒนธรรม และการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาความฉลาดทางวัฒนธรรมของนักศึกษา โดยสรุป ความฉลาดทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวไทยมุสลิมไม่ได้เกิดจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง แต่เป็นผลจากการบูรณาการของปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยเชิงสถาบัน และปัจจัยเชิงประสบการณ์ โดยมี “การปรับตัวทางวัฒนธรรม” เป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงปัจจัยเหล่านี้เข้าด้วยกัน ซึ่งมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนรู้และการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมในศตวรรษที่ 21 จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า สถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ภาคใต้ควรกำหนดนโยบายการพัฒนาความฉลาดทางวัฒนธรรม ให้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสมรรถนะบัณฑิต โดยบูรณาการแนวคิดความฉลาดทางวัฒนธรรมเข้ากับผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตร และกำหนดให้รายวิชาด้านบริหารธุรกิจมีเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรม การเจรจาธุรกิจระหว่างวัฒนธรรม และการบริหารทีมงานพหุวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรมมหาวิทยาลัยควรพัฒนาระบบสนับสนุนที่ตอบสนองต่อบริบทของนักศึกษาชาวไทยมุสลิม โดยเฉพาะการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการรักษาอัตลักษณ์ทางศาสนา ควบคู่กับการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียนต่างวัฒนธรรม ผ่านนโยบายด้านพื้นที่ปฏิบัติ ศาสนกิจ การจัดบริการอาหารฮาลาล และการสนับสนุนกิจกรรมที่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักศึกษาต่างศาสนาอย่างต่อเนื่อง จากข้อค้นพบเชิงคุณภาพทั้ง 5 ประเด็น มหาวิทยาลัยควรพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ด้านธุรกิจข้ามวัฒนธรรม ที่ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) การส่งเสริมการรักษาอัตลักษณ์ทางศาสนาในกระบวนการเรียนรู้ 2) การออกแบบกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ทำงานร่วมกับเพื่อนต่างวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง 3) การพัฒนาทักษะการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมและการบริหารความขัดแย้งผ่านกรณีศึกษาทางธุรกิจ 4) การสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่ออภิปรายประเด็นด้านศาสนาและวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ และ 5) การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์ธุรกิจจริง เช่น การจำลองการเจรจาธุรกิจระหว่างวัฒนธรรม การทำโครงการร่วมกับชุมชนพหุวัฒนธรรม และการเรียนรู้ผ่านความร่วมมือกับองค์กรธุรกิจที่มีบุคลากรหลากหลายวัฒนธรรม นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนว่า “การปรับตัวทางวัฒนธรรม” เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดทางวัฒนธรรมสูงที่สุด ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ควรมุ่งสร้างประสบการณ์ตรงมากกว่าการถ่ายทอดความรู้เพียงอย่างเดียว โดยส่งเสริมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานการเรียนรู้แบบใช้โครงการเป็นฐาน การจำลองสถานการณ์ทางธุรกิจระหว่างวัฒนธรรม และการเรียนรู้ผ่านการบริการสังคม ในชุมชนพหุวัฒนธรรม เพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกการสื่อสาร การตัดสินใจ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการบริหารความหลากหลายจากสถานการณ์จริง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2568). สถิตินักศึกษาปัจจุบันในสถาบันอุดมศึกษา ปีการศึกษา 2568. เรียกใช้เมื่อ 31 มีนาคม 2569 จาก <https://shorturl.asia/MNsuF>
- Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation, and adaptation. *Journals Applied Psychology*, 46(1), 5-34.
- Earley, P. C. & Ang, S. (2021). *Cultural intelligence: Individual interactions across cultures*. California: Stanford University Press.
- Fang, F. et al. (2023). Cultural intelligence and cross-cultural adaptation: A meta-analysis. *Journal of International Business Studies*, 54(2), 256-278.
- Guest, G. et al. (2006). How many interviews are enough? An experiment with data saturation and variability. *Field Methods*, 18(1), 59-82. <https://doi.org/10.1177/1525822X05279903>
- Hofstede, G. (1980). *Culture's consequences: International differences in work-related values*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Hofstede, G. et al. (2010). *Cultures and organizations: Software of the mind*. (3rd ed.). Ohio: McGraw-Hill.
- Kim, Y. Y. (2001). *Becoming intercultural: An integrative theory of communication and cross-cultural adaptation*. California: Sage Publications.
- Morin, A. J. S. et al. (2024). Cultural intelligence and its role in cross-cultural effectiveness: A meta-analytic review. *Journal of International Business Studies*, 56(4), 101209. <https://doi.org/10.1016/j.jwb.2021.101209>
- Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric theory*. (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Ott, D. L. & Michailova, S. (2018). Cultural Intelligence: A Review and New Research Avenues. *Journal International of Management Reviews*, 20(2018), 99-119. <https://doi.org/10.1111/ijmr.12118>
- Phinney, J. S. et al. (2021). Ethnic identity, immigration, and well-being: An interactional perspective. *Journal of Social Issues*, 77(1), 147-164.
- Rovinelli, R. J. and Hambleton, R.K. (1977). On the Use of Content Specialists in the Assessment of Criterion-Referenced Test Item Validity. *Tijdschrift Voor Onderwijs Research*, 2(1977), 49-60.
- Schwartz, S. J. et al. (2022). Rethinking the concept of acculturation: Implications for theory and research. *American Psychologist*, 77(2), 275-288. <https://doi.org/10.1037/amp0000945>
- World Economic Forum. (2023). *The future of jobs report 2023*. Retrieved March 31, 2026, from <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2023>
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. (3rd ed.). New York: Harper & Row.
- Yusof, N. & Rahim, F. A. (2019). Cultural adaptation among Muslim students in multicultural educational settings. *Journal of Islamic Education Studies*, 7(2), 145-160.